కథ

'నీ కాలు మొక్కుతా! నీ బాంచని!'

—శ్రీ కొడవటిగంటి కుటుంబరావు—

ఆరోజుల్లో రంగారావు ఆరితేరిన రాజకీయవేత్త. నాబోటి నిస్తేజ ప్రాణులకు సహితం ప్రాణంపోసేటట్టుమాట్లాడేవాడు. ఆరోజుల్లో అతను వేదిక మీదికిఎక్కి "మన పట్టాభిగారు, మన ప్రకాశంగారు, మన కళాగారు, మన నడింపల్లి నరసింహారావుగారు" అనిదంచి మాట్లాడేస్తుంటే నాకు అసూయగాఉండేది. అవన్నీ కోతలుకావు కూడాను. కాంగ్రెసు జిల్లా, రాష్ట్ర ఎన్నికల సందర్భాలలో రంగారావు పెత్తనంకూడా ఉంటూఉండేది. అతనికి అన్ని విషయాలూ ముందుగా తెలుస్తూ ఉండేవి.

ఉప్పుసత్యాగ్రహంలో జైలుకువెళ్లి బయటికొచ్చాడు రంగారావు. నేను ఉదరనిమిత్తం నైజాము రాజ్యం వెళ్తూంటే నావెంట రంగారావు కూడా వచ్చాడు. అక్కడ అతని బంధువొకాయన హనుమకొండలు వైద్యుడుగా ఉంటుండేవాడు. ఆ ప్రాంతం చూడటం మాకిద్దరికీ అదే కొత్త

"ఏమిటోయ్, వీళ్లంతా ఇంత బైతుముండా కొడుకులేం?" అన్నాడు రంగారావు. అక్కడ తెల్లగుడ్డ వేసుకున్నవాడు దేశముఖుతో సమానం. ఇంగ్లీషు మాట్లాడేవాడు దొరతో సమానం. అక్కడి సుబేదారుతో తప్ప మిగిలినవారందరితోటీ మాకు పరిచయం అయింది. అన్వర్ సాబూ, దువ్వాం సాబూ, సెషన్సు జడ్జీ, అమీన్ సాబూ ఇంకా ఎవరెవరో మాకు షేక్ హాండు ఇచ్చిస్వర్గంనుంచి

ఊడిపడ్డట్టుచూశారు. మా ఇంగ్లీషు బాగుంటుందనీ, తమ ఇంగ్లీషు బాగుండదనీ అన్నారు. ఈ బొల్లి కబుర్లు నేను నమ్మలేదుగాని రంగారావు నమ్మేశాడు. ముఖ్యంగా జైలుసూపర్నెంటు దొరతో సమంగా ఇంగ్లీషు మాట్లాడతాడు. ఆ విషయంకూడా రంగారావు గమనించలేదు.

వీళ్లంతా మమ్మల్ని గొప్పగా చూడటమూ, మామూలుమనుష్యులు మాతో మాట్లాడేటప్పుడు, "నీ కాల్మొక్కుతా! నీ బాన్చని!" అని అడుగడుగునా ప్రాధేయపడటంచూసి రంగారావు తానేదో బ్రహ్మాండనాయకుణ్ణనుకున్నాడు. పదిరోజులుండి రంగారావు తనదారిన తను వెళ్లాడు. నాలుగునెల్లు అక్కడ ఉండిపోయినవాణ్ణి నేనూ. నాకు తెలుసును! రంగారావు వెంటనిజాంపోలీసొకడు ప్రతిరోజూ తిరిగాడని. ఆపోలీసుకూ నాకు స్నేహమయింది. రంగారావు వెంట తిరిగిన సంగతి నాతో వాడే చెప్పాడు. రంగారావు నేను బస్సు దిగిన గంటకల్లా అతను కాంగ్రెసు వాడని పోలీసు వాసనపట్టేశాడు.

రంగారావు అక్కడఉండగానే మరొక విషయం జరిగింది. ఒకనాడొక కుర్రవాడువచ్చి రహస్యంగా ఫలానిచోట చిన్నమీటింగు జరుగుచున్నది రమ్మనిమాకిద్దరికీ ఆహ్వానం అందించాడు. ఏం మీటింగంటే మామూలు మీటింగేనన్నాడు. మీటింగుకు వెళ్లాం. అంతా పదిపన్నెండు మంది వచ్చారు. అది కాంగ్రెసు మీటింగు. ఆసంగతి తెలియగానే రంగారావు నిరుత్సాహపడ్డాడు.

"కాంగ్రెసు మీటింగు ఇట్లా చేస్తారా? ఈరహస్యమేమిటి? ఈపదిమంది మధ్యా ఈతీర్మానాలేమిటి? ఇవి ఎవరికందుతై? ఎవరు వీటిని అమలుజరుపుతారు? మేం మీటింగు చేస్తే వేలకు వేలు చేరుతారే?" అంటూ రంగారావు తన సహజ ధోరణిలో వాళ్లకి వేడి ఎక్కించాడు. వాడిమాటలంతా ఆత్రంగా విన్నారు.

"ఈడ మీటింగంటె మంది వచ్చేదిలేదు. ఎవురికీ బయమే

కాంగిరెసని ఏనాడైతె పెట్టినామో నాటినుంచి ఇట్టనె చాలా అయి తండది” అని అక్కడివాళ్లు మాకు తెలియజేశారు.

ఇంటికి వస్తూ రంగారావు నాతో “ఎబ్బే! వీళ్ల మొఖం! వీళ్లకి రాజకీయ చైతన్యం ఎక్కించటానికి కనీసం ఒక శతాబ్దం పడుతుంది. స్వాతంత్ర్యమంటే ఏమిటో తెలి యాలంటే అధమం రెండు శతా బ్దాలు పడుతుంది! మనమేదన్నా వీళ్లకి సాధించి పెడితేకద్దు, లేక పోతే లేదు. ఎబ్బే వొట్టి గొడ్డు ముండా కొడుకులు!” అన్నాడు.

రంగారావు వెళ్లిపోయినాక నేను అతని చుట్టమైన డాక్టరుగారి స్నేహంగాని, మిగిలిన గొప్పవాళ్ల స్నేహంగాని ఆశించలేదు. నాకు స్నేహమైన వారంతా అక్కడ చిన్న చిన్న ఉద్యోగాలు చేసుకునే వాళ్లు. అందులో కొందరు సాయి బులుకూడా ఉండేవారు. ఒక సాయిబు నాకు ఉర్దూ అక్షరాలు రాయటమూ చదవటమూకూడా నేర్పాడు.

ఆసాయిబు స్నేహితుణ్ణిచూస్తే నాకుచాలాసంతోషంగా ఉండేది. అతని ప్రవర్తన అతి నిర్దుష్టంగానూ అతి వినయంతోకూడుకునిఉండేది. ఇంత వక్కపలుకు యిచ్చినా రెండుచేతులతోటీ అందుకుని లేచి నిలబడి, దాన్ని కళ్లకు మూడు సార్లు అద్దుకుని “షుక్రియా” అని మళ్లా కూర్చునేవాడు. బీడీకి నిప్పు అందించినా ఇదేవరస. అతని విష యంలోఒకచిక్కుగాకూడాఉండేది ఈ వినయం నేనెక్కడ నటించ గలను? నన్ను అతను మొరటు మనిషికింద చూస్తాడేమోనని.

మాకు ఇటువంటి అలవాట్లు లేవు. నన్ను అపార్థం చేసుకోవ ద్దని అతనితో అందామని ఎన్నో సార్లు నోటిదాకా వచ్చింది. కాని తీరా అనబుద్ధి అయేదికాదు.ఎందు కంటే నా అంతరాత్మలో నిజంగా ఆతని ప్రవర్తనమీద నాకు గౌర వంలేదు. అతను జమీందారీ నాగ రికతకు బానిస. ఆసలాములూ, గుంజీలూ ఉంటేగాని అతని ఆత్మ గౌరవం నిలవదు. అతని ఆత్మగౌ రవమంతా దానిమీదనే ఆధార

పడి ఉంది. మరి నేను చూసిన "బడాసాబు" లంతా ఇంతే. నూటికి పదిమందో, పన్నెండుమందో ఉన్న ఈ సాయిబులు మిగతావాళ్ళ చే "నీకాల్మొక్కు-తా" అనిపిస్తున్నా రంటే ఆ బానిసత్వం ఈ పది పన్నెండు మందికీ సోకకుండా ఎట్లా ఉంటుంది ?

అక్కడ నేనున్నది నాలుగు నెలలే కాని ఈ నాలుగు నెలలూ అయిపోయ్యేలోపుగా నేను స్వేచ్ఛకోసం పరితపించ సాగాను. బ్రిటిషువాళ్లు మనని దాస్యంలో ఉంచారని పెద్దలు చెప్పగా వినటమే గాని ఆ దాస్యం స్వరూపమేమిటో అంతకన్న స్వేచ్ఛగా ఎట్లా ఉండవచ్చునో నా కెన్నడూ తెలియలేదు. నేను ఏ ఇంగ్లండో అమెరికా వో పోయి అక్కడ జీవితం చూసి ఉంటే నా దాస్యస్థితి అర్థం చేసుకుని ఉండేవాణ్ణేమో. నిజాము రాజ్యం చూసినాక బ్రిటిషువాళ్ల పరిపాలన లక్షరెట్లు మెరుగనిపించింది.

ఈ నిజాము రాష్ట్రం వాళ్ళకి ఏ హక్కులూ లేవు. పోలీసులకి విపరీతమైన అధికారాలు. ప్రతి పోలీసు వాడూ గూఢచారుడే. ప్రతి కూలివాడూ వెట్టివాడే. గ్రామాలున్నాయంటే దేశముఖు రాజు. లేకపోతే అమీన్ సాబు నవాబు. వాళ్ళతరవాత పటేళ్లు సర్వాధికారులు. అధికారులు ప్రజలను బహిరంగంగా దోచుకోవడమే పరిపాలన. వరంగల్ వంటి సుబాలో కూడా కచ్చేరీలలో ఉద్యోగస్తులు నవాబు దర్జా వెలిగిస్తారు. తాంబూలం వెయ్యటమూ, బీడీలు కాల్చటమూ, "ఘూన్ దాన్"లో ఉమ్మటమూ వాళ్ల పని. అడిగే నాథుడు లేడు. లంచాలు పట్టని అధికారి వింతమనిషి. అవ్వల్ సాబ్ లంచాలు పట్టడని ప్రతీతి. అంటే పదివేలకు తక్కువ పట్టడట! నిజాములో కొందరు పెద్దలు నవాబు గారికి అర్జీపెట్టుకుని సాయిబులతో సమంగానైనా హిందువులకు ప్రభుత్వోద్యోగాలిప్పించ వలసిందని అర్జీ పెట్టుకున్నారట. ఆ అర్జీ నేనక్కడ ఉన్నరోజుల్లోనే బుట్టదాఖలయిందని విన్నాను.

ఈ విషయాలన్నీ చెవినిపడ్డయే గాని నాకు నిజంగా పట్టలేదు. నన్ను బాధించిన దల్లా అక్కడ ఎవరిదగ్గరా మంచి పుస్తకాలు దొరకవు. ఎవరితోనూ పెద్ద విషయాలమీద చర్చించటానికి లేదు. అక్కడ నాకు కావలసిన సంస్కారము లేదు. మాఊళ్లో ఉద్యోగంలేకుండా తిరిగినా ఆగాలి పీలిస్తేనే చాలు. సాయంకాలం రెండు మూడు గంటలు క్లబ్బుకో పార్కుకో పోతేనే చాలు. జీవితం ధన్యమవుతుం దనిపించింది. నిజాము రాజ్యం వొదలివేసి వచ్చేశాను

"నీకు ముల్కీ సర్టిఫికట్టు సంపాదిస్తాను. ఇక్కడే ఉండిపో!" అని నా సాయిబు మిత్రుడు చెప్పాడు. వద్దన్నాను.

ఏళ్లు గడచినై. యుద్ధంవచ్చింది. నేను యుద్ధ సహకారం చేసిన వాణ్ణయినాను. రంగారావు ఆగస్టు హీరో అయినాడు. తదనంతరం నేను నిరుద్యోగి నైనాను. రంగారావు లాభసాటి వ్యాపారస్థుడైనాడు.

నాకు రాజకీయాల్లో ఆశక్తి లేదంటే రంగారావు నమ్మడు. నాకు పెట్టుబడి దారీలో విశ్వాసం లేదనీ, రష్యాఅంటే అభిమానం ఉందనీ రంగారావుకు తెలుసును చాటుగా నేను కమ్యూనిస్టుననీ, కమ్యూనిస్టులు నన్ను మాయమాటలతో బుట్టలో వేసుకున్నారనీ రంగారావుఅనుమానం. నేను దరిద్రుల పక్షం మాట్లాడినా కూలివాళ్ల పక్షం మాట్లాడినా, అతను సమ్మెలను గురించి నిరసిస్తూ మాట్లాడితే నేను ఒప్పుకోక పోయినా రంగారావు అనుమానాలు బలపడుతూ ఉంటాయి. నా సంస్కారానికి ఒక రాజకీయ బురఖా వేసి నా చేతిలో ఒకజండా పెడితే తప్ప రంగారావు అంతరాత్మకు శాంతిలేనట్టు కనబడ్డది. అప్పటికీ ఒకసారి స్పష్టంగా చెప్పేశాను:

"నువ్వూ కావటానికి, స్వాతంత్ర్యప్రియుడివేగాని, పెట్టుబడిదారీ విధానం సంఘానికి మంచిదికాదనీ రష్యాలో ఇంకేమీ లేకపోయినా అందరికీ చేసుకునేటందుకు పనీ,

తినేటందుకు తిండీ, కట్టగుడ్డా ఉందనీ అనుకునే స్వేచ్ఛ నాకుండ రాదని నీవిశ్వాసం. నీవిశ్వాసానికి ఆధారమేమిటో నాకు తెలియటం లేదు. మాయమాటలతో నన్ను ఏ కమ్యూనిస్టులో బుట్టలో వేశా రంటున్నావు. నా స్నేహితుడివి గనక నామంచికోసం నువేఎందుకు నన్ను నీబుట్టలో వేసుకోవూ?” అని రంగారావు నడిగాను.

ఇట్లా అడిగే అధికారంకూడా నాకుండ రాదన్న మొహంపెట్టాడు రంగారావు.

అయితే రంగారావు రాజకీయ విశ్వాసాలు రంగారావుకు సంపూర్ణమైన మనశ్శాంతి నివ్వలేదు. అతనికి ఆంధ్రరాష్ట్రం గురించి గట్టి అభిప్రాయాలుంటూ వచ్చినై. ఆంధ్రరాష్ట్రం వచ్చితీరాలి. ఆంధ్ర రాష్ట్రం కోసమైనా తెలంగాణాను నవాబునుంచి గుంజుకోవాలి. రాజకీయంగా, పాపం, మనకాంగ్రెసు వాళ్లు నిజాముప్రభువు సమస్య తేల్చలేనిస్థితిలో ఉన్నారు.

“అయితే ఏంలే? ‘నీకాల్మొక్కుతా, నీబాన్చని’ అనే ముండా కొడుకులుఎంత ధైర్యంగాపోట్లాడుతున్నారోయ్, స్వాతంత్ర్యంకోసం? నేను కల్లోకూడా అనుకోలేదు సుమా! నయమే, నిజాములో కమ్యూనిస్టులుకూడా మంచిపనేచేస్తున్నారు. వాళ్లని మెచ్చుకోక తప్పదు,” అన్నాడు రంగారావు నాదగ్గర.

ఇంతలో మళ్లీ గాలి మళ్లింది. ప్రజాప్రభుత్వాలు “కమ్యూనిస్టు పీడ” అణచటానికి ఉపక్రమించాయి. కమ్యూనిస్టు పత్రికల మీద కేసులుపెట్టి పనిజరగక ప్రభుత్వం వీటిని అణచసాగింది. సరిహద్దుమీద నిజాము ప్రభువు వారి దౌష్ట్యాన్ని ప్రతిఘటిస్తున్న చోట్ల కమ్యూనిస్టులు నిర్బంధంలోకి పంపబడ్డారు. తెలంగాణా వీర పోరాటాన్ని చిత్రించే “మాభూమి” నాటకంమీద ఆంక్ష విధించబడింది. నిజాము ప్రభువు వారిని దారికి తెచ్చేటందుకు ఇవే మార్గాలని ప్రజా ప్రభుత్వం నిర్ణయిస్తే కాదనటానికి నేనెవణ్ణి?

కాని నేను రంగారావుతో మాత్రం “ఏమోయ్, మన ఆంధ్ర

రాష్ట్రం ఇంకా వెనక్కి పోతున్నట్టు కనిపిస్తుంది?" అన్నాను.

రంగారావు నామీద విరుచుకుపడ్డాడు. నాకీ ప్రభుత్వం పోవాలని ఉందన్నాడు. నేను నానాటికీ మరీ చెడిపోతున్నానన్నాడు. నాతో మాట్లాడుతుంటే చూస్తే నే తనను ద్రోహికింద పోలీసులు ఎరెస్టు చెయ్యవచ్చునన్నాడు. నాతో ఏది మాట్లాడినా ఫరవా లేదుగాని రాజకీయాలు మాట్లాడటం కంటె బుద్ధితక్కువ లేదన్నాడు.

"ధరలకి కంట్రోళ్ళుండాలంటే కమ్యూనిస్టు నన్నావు. ఉపాధ్యాయులకు జీతాలు పెంచాలన్నా కమ్యూనిస్టు నన్నావు అయ్యో, పాపం, గాంధీజీని హత్యచేశారంటే కమ్యూనిస్టు నన్నావు. ఆంధ్ర రాష్ట్రం కావాలన్నా కమ్యూనిస్టునే అంటావా?" అన్నాను.

రంగారావు నామీద తనకున్న కసియావత్తు తీర్చుకున్నాడు. కసి దేనికో నాకర్థంకా లేదు. అది నన్ను బాధించనూ లేదు. అతను మాట్లాడుతున్నంతసేపూ నాకు వినపడ్డ మాటలు:

"నీ కాళ్ళొక్కుతా! నీ బాన్చని!"

* * *